

(/)

🏠 (/) > 2. Verdenskrig (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Gerhard von Kamptz – Bornholms sidste kommandant

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/skibet-fra-helve>)

Gerhard von Kamptz – Bornholms sidste kommandant

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1929

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant)

[sidste-kommandant](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant)

[kamptz-bornholms-sidste-kommandant](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant&title=)

[61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/gerhard-von-kamptz-bornholms-sidste-kommandant&title=))

Gerhard von Kamptz – Bornholms sidste kommandant

Turbine, 2021. 238 sider Illustreret. 240 kr.

Af Kresten Søe

Kaptajnen forlader skibet som sidste mand

"I min marine er det skik, at kaptajnen er den sidste, der forlader skibet. Jeg agter ikke at rejse hjem, når en underofficer skal blive tilbage, men beder om at han må træde i mit sted". Lød henvendelse til ledelsen i Sovjetfangelejren, hvor kommandør Gerhard von Kamptz havde tilbragt 8½ år som krigsfange. Anmodningen om underofficeren gjaldt den eneste anden marinefange. Russerne tyggede lidt på henvendelsen og satte så storsindet underofficerens navn på frigivelseslisten uden at slette von Kamptz'.

Episoden viser en anden side af den fanatiske stålsatte søofficer, der ud over at være yderst pligttopfyldende og frygtløs, havde modtaget jernkorsets eftertragtede ridderkors af Hitler personligt. Forinden havde von Kamptz også opnået at spille en fremtrædende rolle i dansk besættelseshistorie. Nemlig i maj 1945, hvor Rønne og Nexø lå i ruiner efter sovjetiske bombeangreb. Alle var dengang enige om, at katastrofen skyldtes den tyske besættelsesmagt og især dens kommandant over øen - samme von Kamptz, som i sin "fanatiske og forbryderiske stivnakkethed" nægtede at overgive Bornholm til russerne.

Forbenet nazist til det sidste

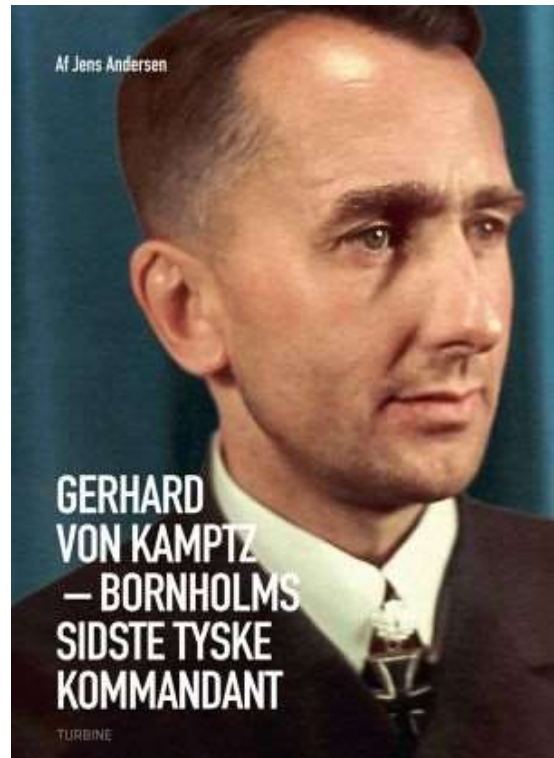
Jens Andersen redegør først for sit spillerum med hensyn til det omfattende kildemateriale og interessen, der blev vakt på grund af udviklingen i synet på begivenhederne på Bornholm op gennem tiden. En interesse, der sammen med en udbyggende sag fra 1943 fundet i de tyske rigsarkiver gjorde, at han i 2008 sagde ja til at deltage i et bogprojekt med biografier over ledende tyske skikkelser under Besættelsen.

Bogen er Jens Andersens studie i von Kamptz lange liv (1902-1995) og giver - uden at tillægge denne speciel sympati - et grundigt veldokumenteret billede af både mennesket og soldaten. Fremstillingen skildrer den adelige von Kamptz familie, begivenhederne i kejsertiden og Weimar republikken, hvor hans uddannelsen foregik i pagt med slægtens traditioner og dybe pligtro preussiske historie, som dels prægede officerskorpset og dels favnede Hitler i nazisternes genopbygning af marinen.

Gerhard von Kamptz forblev selv efter sit fangenskab og tilbagevending til Tyskland tro mod nazismen til sin død. Faktisk i en grad der endog fik ham til at anlægge det specielle Hitler-overskæg i 1950'erne. En holdning, der både udstødte ham af familien og fra fællesskabet med tidligere søofficerskolleger. Til gengæld er synet på ham i tidens danske besættelseshistorie blevet mere nuanceret, idet tingene nu er afdækket som mere komplicerede, end man ville indrømme i 1945. Faktisk fremstår von Kamptz i den seneste forskning - som Jens Andersen i denne bog bidrager væsentlig til - som en almindelig soldat, der som så mange andre fulgte med strømmen og handlede uangribeligt i den givne situation i maj 1945.

En militær løbebane i et velunderbygget portræt på samtidsbaggrunden

Gerhard von Kamptz fik ingen prangede søofficerseksamen og måtte derfor i starten tage til takke med tjeneste i den lidet glørværdige del af marinen, nemlig kystartilleriet og søminetjenesten. I 1932 fik von Kamptz dog sin første kommando som chef for en lille minestryger. 1938 fik han, i og med

flådens udvidelse under Hitlers oprustning, kommandoen over en flotille af nye skibe.

Hans første krigshalvår fra 1939 forløb ret uddramatisk med minestrygning i Nordsøen, men angrebet på Danmark og Norge i april 1940 blev til deltagelse i besættelsen af Esbjerg, minekrigen i Kattegat samt eskorte- og redningstjeneste i Skagerrak og tilbage i Nordsøen, hvor den unge officer på rekordtid blev dekoreret med jernkorset af både 2. og 1. klasse.

Med besættelsen af Frankrig blev flotillen overført til Biscayen, hvor von Kamptz' energi og initiativ allerede i oktober 1940 indbragte ham det eftertragtede ridderkors og året efter en ny flotille af nye større skibe.

Krig og skærmydsler med marineledelsen i Middelhavet

Krigen i Biscayen var nu kraftigt intensiveret med engelske luftangreb, minestrygning og eskortemissioner ud i Atlanten. Den 15. maj 1942 blev flotillen angrebet af engelske fly, og hans skib sænket. Von Kamptz overlevede og kom tilbage til sine skibe, men blev januar 1943 af admiral Karl Dönitz overført som rådgiver med tjeneste på italienske eskortefartøjer til beskyttelse af forsyningslinjerne til Rommel i Middelhavet.

Her skulle han stå for nyopstilling af en ny flotille af erobrede franske fartøjer. En umulig opgave som følge af tidspres fra begivenhederne og skibenes almindelige tilstand.

Von Kamptz gik ikke desto mindre til opgaven med stor ildhu, men pressede både mandskab og underordnede ud over grænsen med sin emsighed. Energien og fanatismen indbragte ham dog fremadrettet i april 1943 både egeløvet til ridderkorset og et lynavancement til Kapitän zur See (Kommandør). Hans optræden og foretagsomhed bragte ham dog ofte i konflikt med overordnede som en slags Middelhavets enfant terrible og varm kartoffel for marineledelsen. Men da hans ildhu tydeligvis var rettet mod forbedring af krigsførelsen, undlod man direkte at straffe ham.

Von Kamptz blev i stedet med yderligere medaljer sat "på græs" først uden kommando og senere i 1944 som leder for marineskolen i Sønderborg, hvor han samtidigt blev chef for byens garnison.

Garnisionchef i Sønderborg

Kilderne fra Middelhavstiden, Sønderborg og spillet om Bornholm giver Jens Andersen mulighed for at grave nogle spadestik dybere i von Kamptz' personlighed og ubøjelig psyke. Trods sin fanatisme og ilterhed viste han her ofte en pragmatisk fleksibilitet i samarbejdet med de danske myndigheder.

Sønderborgs politimester noterede fx efterfølgende, at samarbejdet med von Kamptz var foregået gnidningsfrit. Under en blodig episode i april 1944, hvor de efterfølgende strejker og optøjer først blev mødt med tyske soldater, indtraf det således flere gange at soldaterne af von Kamptz blev trukket tilbage uden blodsudgydelser efter henvendelse fra politimesteren. Også ved senere lejligheder trak von Kamptz sig som kompromis i det oprørte farvand mellem den tyske pragmatiske besættelsespolitik, sabotagen og en mere og mere urolig civilbefolkning.

Bornholm i Brændpunktet

Vinteren og foråret 1945 bød på stor travlhed i Østersøen, hvor krigsmarinens svære enheder skulle støtte den trængte Wehrmacht langs den baltiske kyst, og mange civile skibe kom i spil i en storstillet civil og militær millionevakuering til søs af østersøkysten i den såkaldte operation Hannibal.

Søvejene skulle holdes åbne fra den røde flåde, og her kom Bornholm med sin beliggenhed i brændpunktet som et centralt omdrejnings- og støttepunkt. Øen fik ny kommandant, og opgaven tilfaldt von Kamptz. Kilderne for øens besættelseshistorie er i disse dramatiske dage fortrinsvis bygget på hans danske modpart - amtmand von Steemann, der ensidigt tillagde von Kamptz skylden for bl.a. bombardementerne på grund af hans "fanatiske og forbryderiske stivnakkethed".

Men Jens Andersen påviser ud fra kildematerialet, dels at von Steemann og von Kamptz var som hund og kat og dels ved en misforståelse kom skævt ind på hinanden fra starten. Yderligere udviste von Kamptz bevisligt betydeligt mere fleksibilitet, end von Steemann tillagde ham i de hidtidige anvendte kilder.

Ny forskning ændrer besættelseshistorien

Analyserne er ikke fri for at vise, at von Steemann stivsind på flere punkter ind imellem stillede sig lige så meget i vejen for samarbejdet med von Kamptz' optræden.

En udbredt myte er her, at alt kunne være undgået, hvis man bare havde bragt en enkelt engelsk officer til Bornholm, som kunne modtage tyskernes kapitulationer. Men denne præmis holder ikke.

Dels var en tysk general Rolf Wuthmann 7. maj ankommet fra Østpreussen med yderligere klare ordre fra sine overordnede om, at øen skulle holdes for at sikre fortsat evakuering af de tyske tropper fra Østersøkysten. Dels lå Bornholm langt øst for de engelske tropper i den Sovjetbesatte zone, hvor tyskerne først overgav sig 9. maj. Sidst men ikke mindst gik den allierede overkommando på listesko for at undgå konfrontation med de russiske allierede. Den allierede øverstkommanderende general Eisenhower havde faktisk bevisligt direkte forbudt den engelske general Dewing at sende et kommando til Bornholm fra Danmark uden (hans) forudgående godkendelse. Øen var dermed de facto anerkendt som russisk besættelseszone, og hermed var et andet tysk ønskescenarie, - at bringe de vestallierede i konfrontation med russerne på tysk side på Bornholm, - også ude af billedet. Faktuelt var von Kamptz altså ikke øverstkommanderende på øen efter 7. maj og derudover også langt inden bundet af hærens og Dönitz' ordrer om ikke at kapitulere for at holde Østersøen åben. Bogen konkluderer her, at Gerhard von Kamptz, trods sin stålsatte nazistiske overbevisning til det sidste, handlede i overensstemmelse med og uden at gå ud over sine givne ordrer. Dermed gjorde han sig ikke skyldig i nogen krigsforbrydelse i Danmark. Tværtimod påvises også, at han på sin side viste en del fleksibilitet for at forhindre danske civile tab ved evakuering før de russiske luftangreb.

Konklusion: Et grundigt researchet, indbydende og spændende formidlet værk

Jens Andersen er inspektør på Bunkermuseum Hanstholm og står tidligere for udgivelser som Atlantvolden i Nordjylland og Ubådskrig i Kattegat - se anmeldelser på Historie online.

Med bogen om Gerhard von Kamptz følger han op med endnu et grundigt velresearchet stykke besættelseshistorie. Bogens konklusioner er overbevisende underbygget og selv, hvor kilderne står svagt undlader Jens Andersen selv at gribe til gætterier.

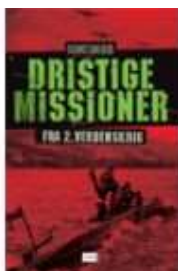
Med sit righoldige understøttende noteapparat, de mange arkivstudier og den lange kildeliste er der tale om et fagligt/videnskabeligt anlagt værk. Men bogen er ikke desto mindre alment formidlet i en grad, så den uden vanskelighed tilegnes med udbytte af både den alment og videregående periodeinteresserede.

Bogen er i indbydende layout trykt med luftigt sats på glittet papir. Hertil kommer et fint udstyr af s/h fotos med skibe, åsteder og personer i godt samspil med teksten.

[Historie-online.dk, den 12. maj 2021]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/skibet-fra-helve>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

DRISTIGE MISSIONER FRA 2. VERDENSKRIG

STALINS HITLER DOSSIER

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/dristige-missioner-fra-2-verdenskrig>)

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/stalins-hitler-dossier>) (<http://www.historie-online.dk/boger/kraniet-fra-katyn>)